

УДК 37.091.33-027.22:78.071.2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО ПРОФІЛЮ

І.К.Глазунова

***Анотація.** У статті розглядаються основні педагогічні умови оптимізації використання модульно-рейтингової системи навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх спеціалістів музичного профілю у контексті Болонського процесу на початку XXI століття.*

***Ключові слова:** педагогічні умови, модульно-рейтингова система навчання, інструментально-виконавська підготовка.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются основные педагогические условия оптимизации использования модульно-рейтинговой системы обучения в процессе инструментально-исполнительской подготовки будущих специалистов музыкального профиля в контексте Болонского процесса в начале XXI столетия.*

***Ключевые слова:** педагогические условия, модульно-рейтинговая система обучения, инструментальная подготовка.*

***Summary.** Basic pedagogical conditions of optimization connected with using modal-rating education system in the process of instrumental-performing preparing future music profile are described in the article in the context of bolonsky's process at the beginning of new coming 21ST century.*

***Key words:** pedagogical conditions; modal-rating system of education; instrumental-performing preparation.*

Сьогодні, на початку XXI століття, згідно з вимогами Болонського процесу та Лісабонської стратегії, постала необхідність модернізації змісту, форм і методів з підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці, зокрема в різних галузях мистецької освіти. Процес модернізації освітньої системи спричинив вихід у листопаді 2010 року проекту Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція), спрямованого на врегулювання організаційних та фінансових засад функціонування системи вищої освіти, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства у кваліфікованих кадрах [1, с.22].

Вітчизняними вченими (А.Козир, Л.Масол, О.Олексюк, В.Орлов, О.Отіч, Г.Падалка, О.Ростовский, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.) зроблено значний внесок у теорію та практику

музично-педагогічної освіти, зокрема, щодо професійного становлення майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах і художньо-естетичного виховання молоді. Інструментально-виконавська підготовка студентів педагогічних університетів стала предметом багатьох наукових досліджень (А.Зайцева, Н.Мозгальова, І.Мостова, Н.Згурська, Л.Гусейнова та ін.).

Проте, наявний досвід вимагає додаткового аналізу використання технології модульно-рейтингового навчання у підготовці майбутніх учителів музики, впливу цієї технології на якість процесу інструментально-виконавської підготовки у педагогічних університетах.

Мета статті – визначити та охарактеризувати основні педагогічні умови оптимізації використання модульно-рейтингової системи навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців музичного профілю.

Щодо поняття "модульно-рейтингова система", то під *модульною системою* ми розуміємо технологію навчання у ВНЗ, яка охоплює зміст, форми та засоби навчального процесу, форми контролю якості знань, умінь і навчальної діяльності студентів, за якою модуль є функціонально завершеною частиною розділу або теми навчальної дисципліни, сукупністю теоретичних та практичних завдань відповідного змісту та структури з розробленою системою навчально-методичного та індивідуально-технологічного забезпечення [2, с.33].

Компонентом забезпечення функціонування модульно-рейтингового навчання є конкретні педагогічні умови, без яких така організація навчального процесу не може досягти запланованого результату навчання, оскільки не будуть використовуватись усі дидактичні можливості цієї технології.

Серед фахових дисциплін музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів та Інститутів мистецтв, які призначені готувати спеціалістів кваліфікації «вчитель музики», чільне місце належить курсу «Основний музичний інструмент», «Додатковий інструмент» та «Концертмейстерський клас і ансамбль», які є складовими інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів. Основною метою даного курсу є підготовка майбутніх учителів до педагогічного керівництва музичним вихованням молоді засобами гри на музичному інструменті. Ця підготовка в умовах вищого навчального закладу передбачає актуалізацію та певну інтеграцію професійних знань і комплексний розвиток спеціальних практичних вмінь та навичок студентів, необхідних для удосконалення музично-педагогічної майстерності.

Навчання гри на музичному інструменті (у нашому випадку фортепіано) відіграє важливу роль у професійному розвитку майбутніх фахівців музичного профілю. Вільне володіння інструментом, читання нот з аркуша та транспонування, добір і гармонізація музичного матеріалу на слух, розвинуте почуття музичної форми та стилю – ці професійні якості та вміння є основою виконавської діяльності вчителя на уроках музики та позакласних заняттях.

Якщо проаналізувати діяльність сьогоденного вчителя музики у школі, то можна відмітити, що значна частина його роботи пов'язана з грою на музичному інструменті. Це можливо тільки за умови наявності достатньо вагомого, капітального фундаменту загальної піаністичної майстерності. Сьогодні неможливо працювати у школі, не сягнувши найвищого рівня володіння інструментом. Специфіка художньо-творчої роботи вчителя музики дозволяє розглядати педагогічно-виконавську діяльність, передусім, як важливий *компонент його професійної підготовки*.

Для підвищення якості інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів, які навчаються за модульно-рейтинговою системою, для оптимізації використання усіх дидактичних можливостей цієї системи навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики необхідно створити відповідні педагогічні умови.

Умова як філософська категорія відбиває універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять з можливості в дійсність. Активним, діяльним фактором впливу умов на спосіб існування певної речі виступає людина. Без діяльності людини умова сама по собі не може перетворюватися на нову діяльність, продукувати її [2, 3,].

Під педагогічними умовами оптимізації використання модульно-рейтингової системи навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки нами розуміються такі спеціально створені умови, які необхідні й достатні для досягнення і відтворення музичних творів у процесі виконавської діяльності при використанні модульно-рейтингового навчання. Створення їх полягає як у підготовці студента до цієї діяльності, так і в забезпеченні необхідного середовища впродовж навчання у вузі, а саме: розвиток потреби в самовираженні, інтересу до майбутньої професії і до музично-інструментального виконавства, створення відповідної емоційної настроєності на виконання, сприятливого психологічного клімату у класі основного інструменту. Зміст навчання враховує музичні здібності й індивідуальні особливості кожного студента та спеціалізацію майбутнього фахівця (як основний принцип організації

модульно-рейтингового навчання).

Тому перша умова – це узгодження змісту навчання з індивідуальними особливостями та музичними здібностями студента.

Індивідуальний підхід здавна є одним із найважливіших принципів музичної педагогіки як у навчанні дітей, так і у фаховій підготовці дорослих. Його використання обумовлено значними відмінностями у характері поєднання здібностей тих, хто опановує музичну майстерність.

За такого підходу якість інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики залежить від комплексу здібностей, як загальних, так і специфічних, вузько професійних. До загальних, що впливають на успішність будь-якої діяльності індивіда, належать пізнавально-орієнтувальні можливості людини, а саме: *відчуття, сприйняття, уява та пам'ять*.

Ці процеси, як вважають вітчизняні вчені, забезпечують інформаційне моделювання дійсності, реалізація якої опосередковується емоційно-вольовою регуляцією [4,с.42]. У своєму дослідженні П.Косенко поділяє специфічні здібності та якості на три групи:

1. характер індивідуальних особливостей психіки: характер емоцій, розуму, наявність і розвиток виконавської творчої волі; особливості музичного мислення, темпераменту, уваги, розвитку музичного слуху, музичної пам'яті, відчуття ритму, тембрової сфери; сила, багатство та ініціативність творчої уяви;

2. суто фізіологічні якості студента – сила та врівноваженість основних нервових процесів, м'язова рухливість, анатомічні особливості будови виконавського апарату;

3. рівень фахової інструментальної підготовленості майбутнього вчителя; його виконавський досвід, методико-теоретична підготовленість, вміння самостійно працювати (організувати свій робочий час), розвиток музично-художнього смаку, стиль і манера гри та артистичність [4,с.57].

Водночас, в умовах модульно-рейтингової системи, розуміння індивідуального підходу до навчання як врахування названих вище якостей особистості студента стає *недостатнім*.

Набуває актуальності визначення *індивідуалізації* як соціально цінних індивідуальних способів діяльності, як процесу самореалізації, набуття індивідуальності.

Успішність навчання в інструментальному класі залежить від розвитку здібностей та якостей особистості майбутнього вчителя, безпосередньо пов'язаних з успішністю оволодіння музичним інструментом. Тому необхідно глибоке знання та розуміння викладачем особистості кожного студента, що значною мірою сприяє як загальному, так і духовному, художньому розвитку майбутніх вчителів.

Отже, з позицій особистісного підходу, індивідуалізація інструментальної підготовки студента передбачає:

Самостійне проектування майбутнім вчителем *власної навчальної діяльності*, що вимагає узгодження змісту дисципліни «Основний музичний інструмент», «Додатковий інструмент» та «концертмейстерський клас і ансамбль» з фаховою спрямованістю особистості студента, а саме: його музичних інтересів та прагнень, ідеалів, індивідуальних нахилів, духовно-естетичних поглядів, ставлення до своєї майбутньої професії; надання можливості самостійного вибору студентом провідних видів навчальної діяльності, академічної програми, методів підвищення власної майстерності, формування індивідуального професійного стилю згідно з майбутньою спеціалізацією фахівця.

Існуючі навчальні плани, зокрема з курсу «Основний музичний інструмент», недостатньо спрямовані на сприяння індивідуального становлення майбутнього фахівця, формування його особистісного професійного стилю. Академічні програми, як правило, містять стандартний набір творів, з яких далеко не всі достатньо цікаві студенту, а заліки та іспити проходять за традиційною схемою академічних концертів.

Друга умова – *стратегія фахового діалогу між викладачем та студентом в процесі навчання*.

Діалогічна взаємодія виділяється багатьма сучасними вченими як один із основоположних принципів особистісно орієнтованої педагогіки, вона є визначальною у структурі педагогічної взаємодії в процесі навчання майбутнього вчителя гри на музичному інструменті.

Досягнення оптимальних умов взаємодії суб'єктів навчального процесу передбачає відхід від авторитарного стилю педагогічного впливу, коли викладач повністю керує художньою діяльністю студента, а його естетичний та практичний досвід сприймається як єдина і незмінна істина, що не підлягає сумнівам.

На противагу цьому слід використовувати інший підхід, коли ініціатором навчально-виховного процесу стає безпосередньо студент, а викладачу відводиться роль помічника і консультанта. Виняткового значення при цьому набувають *спільність художніх цінностей, характер музичного сприймання, творчі інтереси* [4, с.56].

Під час організації індивідуального навчання гри на музичному інструменті найефективнішою буде така педагогічна взаємодія, коли і викладач, і студент беруть в ній активну участь на основі

співробітництва та творчої співпраці. Музичне мистецтво при цьому розглядають як суб'єкт взаємодії, який перебуває в центрі спілкування і впливає на формування і розвиток спільних методичних та естетичних позицій, забезпечуючи максимальний зворотний зв'язок і розвиток музично-виконавської культури як студента, так і викладача.

Позитивні емоції, спільне переживання естетичної насолоди від музикування – неодмінна умова досягнення взаємодії, контакту між педагогом і вихованцем [4, с.58].

Третя умова – опора на фундаменталізацію знань (майбутня мобільність студентів) як передумова вдосконалення професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

В умовах ринкової економіки вже неможливо орієнтуватися тільки на формально одержану освіту. Необхідний справді високий рівень професійної кваліфікації спеціаліста, його фундаментальної компетентності.

Тому концепція пріоритетності оволодіння інструментальними методами освіти превалює над формуванням вузькоспеціалізованих здібностей фахівця. Суть цієї концепції полягає в *інтегруванні* різних завдань професійної підготовки з тим, щоб фахівець завжди був готовий до удосконалення знань та вмінь, причому нові кваліфікації, що зорієнтовані на сучасні технології та методи організації праці, повинні базуватися на *попередньо освоєних*.

В процесі навчання гри на музичному інструменті відтворюються усі оптимальні умови для систематичного поповнення багажу знань студента, поширення різнохарактерної інформації.

Саме на уроці в інструментальному класі й існує можливість інтегрування знань із суміжних фахових дисциплін (і навпаки – із досвіду виконавства – в галузь суміжної фундаментальної дисципліни).

Г.Нейгауз писав, що з деякими із своїх студентів він «постоянно проходил на пьесах, исполняемыми ими... короткий курс гармонии, строение мелодии, анализ формы и т.д., пока ученики не начинали мыслить как музыканты» [5, с.57].

Г.Ципін виділяє 4 основних музично-дидактичних принципа, які можуть збудувати достатньо міцний фундамент розвивального навчання в інструментальних класах:

- *передусім* – це *збільшення обсягу використовуваного* в навчально-педагогічній роботі матеріалу. Розширення репертуарних меж за рахунок звернення до більшої кількості музичних творів, до більшого кола художньо-стильових уявлень;

- *прискорення темпів проходження частини навчального матеріалу*, відмова від довгих термінів роботи над музичним твором; установка на оволодіння необхідними виконавськими навичками у стислі терміни навчання.

- *збільшення частини теоретичної інформації* в класі інструментальної підготовки; відмова від «вузько цехової» трактовки цих занять, використання в ході уроку більш широкого діапазону свідчень музично-теоретичного та музично-історичного характеру;

- *відмова від пасивних, репродуктивних способів діяльності*; необхідність такої роботи з матеріалом, за якої максимально простежувалась би самостійність і творча активність студента [6, с. 117].

Отже, фундаментальними, на нашу думку, можна вважати будь-які знання, що становлять основу, «фундамент» професійної підготовки майбутнього фахівця, дають змогу постійно здобувати нові знання, підвищувати кваліфікацію, забезпечують мобільність спеціаліста на ринку праці.

Ми вважаємо, що розглянуті нами педагогічні умови, навіть якщо використовувати їх окремо, здатні позитивно впливати на підвищення ефективності інструментальної підготовки майбутніх вчителів музики. Але лише комплексне та послідовне їх застосування має забезпечити гармонійний фаховий розвиток студентів, який ґрунтується на засадах модульно-рейтингової системи навчання та відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: навч.-метод. посібник. / І. Д. Бех. – К., 1998, 127с.
2. Сидоренко В.К. Фундаменталізація освіти як передумова вдосконалення професійної підготовки фахівців у вищих закладах освіти України / Сидоренко В.К. // Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи. Вид-во НПУ ім.М.Драгоманова, К.- 2004, 220с.
3. Фейгин М.Є. Индивидуальность ученика и искусство педагога. / М. Є. Фейгин. – М. : Музыка, 1975.–112с.
4. Косенко П. Б. Методика особистісно-орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики: Дис., канд. пед. наук: 13.00.02. / Косенко П. Б. – К., 2009. – 186с.
5. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога. – М.: Музыка, 1988. – 240 с.
6. Ципін Г. М. Обучение игре на фортепиано / Ципін Г. М. – М. : Просвещение, 1984.-176с.